

1. ÚVOD	7
2. POLITICKÉ, EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ SOUVISLOSTI (Kovařík)	8
2.1. Předválečné Československo a vývoj po roce 1948	8
2.2. Vláda dělnické třídy a socialistická ekonomika	8
2.3. Kontext listopadových změn 1989	9
2.4. Transformační roky 1990-1995	9
2.5. Česká republika v mezinárodním srovnání	17
2.6. Současné problémy a úkoly	19
2.7. Lidské zdroje a ústavní instituce	23
2.8. Parlamentní volby 1996 a perspektivy dalšího vývoje	26
2.9. Závěry	30
3. DEMOGRAFICKÁ SITUACE (Kukla, Kovařík)	35
3.1. Věková struktura a skladba obyvatelstva ČR	35
3.2. Střední délka života	38
3.3. Porodnost a plodnost	39
3.4. Potratovost	40
3.5. Sňatečnost a rozvodovost	41
3.6. Úmrtnost	42
3.7. Nejnovější demografické trendy v ČR	43
3.8. Závěry	46
3.9. Doporučení	46
4. ZDRAVOTNÍ STAV DĚTÍ A DOROSTU (Kukla, Struk, Nováček, Kovařík)	48
4.1. Monitorování zdravotního stavu dětí	49
4.2. Determinanty zdraví dětí	49
4.2.1. Růst a vývoj dětí	49
4.2.2. Výživa dětí a kojení	50
4.2.3. Aktivní imunizace	52
4.2.4. Léčebně preventivní péče o děti a dorost	52
4.2.5. Péče o těhotnou ženu a rodičku, plánované rodičovství	53
4.2.6. Podpora a ochrana zdraví dětí	54
4.2.7. Životní prostředí	55
4.2.8. Mezinárodní srovnání zdravotního stavu dětí	58
4.3. Hlavní zdravotní problémy u dětí	58
4.3.1. Nemocnost	59
4.3.1.1. Akutní	59
4.3.1.2. Chronická	59
4.3.2. HIV/AIDS	59
4.3.3. Úmrtnost	59
4.3.3.1. Potratovost	59
4.3.3.2. Dětská úmrtnost a její nejčastější příčiny	60
4.3.3.2.1. Úrazy, otravy a nehody	60
4.3.3.2.2. Nádorová onemocnění	60
4.3.3.2.3. Vrozené vývojové vady	61
4.4. Děti vyžadující speciální péči	61
4.4.1. Ohrožené dítě	61
4.4.1.1. Faktory ohrožení dítěte	62
4.4.2. Postižené děti	62
4.4.3. Zanedbávané, týrané a zneužívané dítě	63
4.4.4. Péče o děti ohrožené a postižené	65
4.5. Ochrana veřejného zdraví	66

4.6. Závěry a doporučení	67
5. DÍTĚ, RODINA A SPOLEČNOST	69
5.1. Rodina a společnost (Kovařík, Večerník)	69
5.1.1. Vývoj vztahů mezi státem a rodinou	69
5.1.2. Rodina a její proměny	71
5.1.3. Sociální politika jako jeden z aspektů vztahu státu a rodiny	74
5.1.4. Rodina jako společně hospodařící domácnost	83
5.1.5. Ekonomická situace rodin	84
5.1.6. Manželské rodiny po roce 1989	91
5.1.7. Ohrožené typy rodin	91
5.1.8. Závěry - aktuální problémy rodiny a její místo ve společnosti	94
5.1.9. Doporučení	95
5.2. Dítě a rodina (Kovařík, Schneiberg)	100
5.2.1. Dítě v rodině a rodina z perspektivy dítěte	100
5.2.2. Prostor a čas dětí v rodině	103
5.2.3. Poruchy rodiny a ohrožené děti	107
5.2.4. Děti bez rodin a náhradní rodinná péče	109
5.2.4.1. Osvojení	110
5.2.4.2. Pěstounská péče	111
5.2.4.3. Ústavní péče	113
5.2.5. Závěry	117
5.2.6. Doporučení	118
5.3. Dítě a společnost	124
5.3.1. Výchova a vzdělávání dětí (Kolář, Kovařík)	124
5.3.1.1. Školská soustava v ČR	125
5.3.1.2. Mateřské školy	127
5.3.1.3. Základní školy	128
5.3.1.4. Střední školy	130
5.3.1.4.1. Gymnázia	131
5.3.1.4.2. Střední odborné školy	132
5.3.1.4.3. Střední odborná učiliště	132
5.3.1.5. Postsekundární vzdělávání	133
5.3.1.6. Speciální školy	133
5.3.1.7. Výchovně vzdělávací zařízení a jiná zařízení příslušející ke škole	134
5.3.1.8. Vzdělávání jiných etnik	136
5.3.1.9. Závěry a doporučení	137
5.3.2. Právní postavení dítěte ve společnosti (Hrušáková, Kovařík)	139
5.3.2.1. Dítě v právní terminologii	139
5.3.2.2. Dítě jako občan, osoba a osobnost	139
5.3.2.3. Práva dítěte v českém právním řádu	139
5.3.2.4. Absence katalogu práv dítěte a parciální zletilosti	139
5.3.2.5. Bílá místa a nejasnosti v právním postavení dětí	140
5.3.2.6. Nebezpečí spojená s uplatňováním Úmluvy	143
5.3.2.7. Další závěry a doporučení	143
5.3.3. Minority v naší společnosti (Kukla, Haišman, Kovařík, Pospíšil)	145
5.3.3.1. Národnostní menšiny	145
5.3.3.2. Uprchlíkové děti a mládež v ČR	147
5.3.3.2.1. Konvencionální uprchlíci	147
5.3.3.2.2. Osoby v rámci dočasného útočiště	148
5.3.3.3. Problémy romského etnika	149

5.3.3.3.1. Romské děti	150
5.3.3.3.2. Romské děti a jejich rodiny	151
5.3.3.3.3. Vzdělávání romských dětí	151
5.3.3.3.4. Perspektivy vzdělání romské populace	152
5.3.3.3.5. Zdravotní problematika romských dětí	153
5.3.3.4. Závěry a doporučení	154
5.3.4. Svépomocná sdružení a humanitární organizace v péči o dítě (Kovařík, Kukla)	157
5.3.4.1. Svépomocná sdružení	157
5.3.4.2. Dobročinná sdružení	157
5.3.4.3. Krizová centra a rodinné poradenství	158
5.3.4.4. Koordinační kruh prevence násilí na ženách	158
5.3.4.5. Sdružení pro otázky lidských práv	159
5.3.4.6. UNICEF - Dětský fond OSN	159
5.3.4.7. Problémy svépomocných a humanitárních organizací	159
5.3.4.8. Závěry a doporučení	163
5.3.5. Životní styl a jeho úskalí (Kovařík, Kukla)	165
5.3.5.1. Životní styl a jeho alternativy	165
5.3.5.2. Úskalí životního stylu	167
5.3.5.2.1. Kriminalita mládeže	173
5.3.5.2.2. Trestná činnost páchaná na dětech	175
5.3.5.2.3. Prostituce dětí a mládeže	175
5.3.5.2.4. Mladiství a závislost na drogách	176
5.3.5.2.5. Extrémistické skupiny	180
5.3.5.2.6. Sektářství	180
5.3.5.2.7. Patologické hráčství (gambling)	182
5.3.5.3. Závěry a doporučení	183
5.3.6. Věda a výzkum ve službě dětem (Kovařík, Kukla)	186
5.3.6.1. Vědy o dítěti	186
5.3.6.2. Věda, výzkum a ideologie	186
5.3.6.3. Studie o náhradní rodinné péči	186
5.3.6.4. Studie problémových rodin	187
5.3.6.5. Longitudinální studie vývoje dítěte	187
5.3.6.6. Dětství jako sociální jev	189
5.3.6.7. Mezinárodní studie pro zdraví našich dětí (ELSPAC)	190
5.3.6.8. Sociální pediatrie	191
5.3.6.9. Současný stav lékařského výzkumu	192
5.3.6.10. Varia k problematice dětí, rodiny a dospívání	192
5.3.6.11. Osvěta a popularizace	193
5.3.6.12. Závěry a doporučení	194
6. ZÁVĚR	196
Seznam tabulek v textu	198
Seznam grafů v textu	200
Seznam použitých zkratk	202
PŘÍLOHY 1-5	
Úmluva o právech dítěte	203
Světová deklarace o přežití, ochraně a rozvoji dětí	216
Charta práv hospitalizovaných dětí	220
Desatero jak zajistit dítěti bezpečí	221
Dvacatero vzkazů rodičům od jejich dětí	222